

رابطه هوش عاطفی پرستاران با مدیریت تضاد و استرس شغلی آنان

حسین جناآبادی، ناصر ناستی زایی

چکیده

مقدمه: با توجه به پیشرفت‌های روزافزون تکنولوژی و رشد بی‌سابقه در علوم پزشکی در زمینه احیاء قلبی ریوی نیاز به آموزش و بهسازی نیروی انسانی بخصوص پرستاران در بخش‌های اورژانس یک ضرورت است.

هدف: این مطالعه با هدف بررسی رابطه هوش عاطفی با مدیریت تضاد و استرس شغلی پرستاران بیمارستان‌های زابل انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر توصیفی-همبستگی (از نوع رگرسیون) بود. جامعه آماری آن کلیه پرستاران شاغل در بیمارستان‌های زابل بودند که به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای-تصادفی ۱۸۲ پرستار در فروردین ۱۳۹۴ از طریق سه پرسشنامه استاندارد هوش عاطفی نواکا و آهایوزو (۲۰۰۹)، پرسشنامه مدیریت تضاد سازمانی ویکرز (۱۹۹۴) و پرسشنامه مدیریت استرس الیسون (۱۹۹۷) مورد مطالعه قرار گرفتند. برای تعیین روایی پرسشنامه‌ها از روایی محتوا و برای تعیین پایایی از ضریب آلفا کرونباخ استفاده شد که مقدار ضرایب برای ابعاد هوش هیجانی؛ خودآگاهی (۰/۶۳۵)، خودمدیریتی (۰/۶۶۶)، آگاهی اجتماعی (۰/۶۲۹)، مدیریت روابط (۰/۶۳۷)، مدیریت استرس شغلی (۰/۶۳۹) و مدیریت تضاد سازمانی (۰/۷۳۹) بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار استنباطی ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه همزمان با استفاده از نرم افزار آماری Spss ۲۱ استفاده شد.

یافته‌ها: مقدار ضریب همبستگی خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی، مدیریت روابط و هوش عاطفی با مدیریت تضاد به ترتیب برابر با ۰/۶۷۳، ۰/۶۱۳، ۰/۶۷، ۰/۶۷۶ و ۰/۸۰۸ بود ($p < ۰/۰۱$). بر اساس نتایج رگرسیون ۴۳/۹ درصد تغییرات متغیر مدیریت تضاد را می‌توان بر اساس متغیرهای خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، مدیریت روابط تبیین نمود ($p < ۰/۰۱$). هم‌چنین مقدار ضریب همبستگی خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی، مدیریت روابط و هوش عاطفی با مدیریت استرس شغلی به ترتیب برابر با ۰/۶۳۶، ۰/۵۸۵، ۰/۶۴۸، ۰/۶۳۳ و ۰/۷۶۹ بود ($p < ۰/۰۱$). بر اساس نتایج رگرسیون ۶۰/۱ درصد تغییرات متغیر مدیریت استرس شغلی را می‌توان بر اساس متغیرهای خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، مدیریت روابط تبیین نمود ($p < ۰/۰۱$).

نتیجه‌گیری: با توجه به قابلیت پیش‌بینی و توسعه هوش عاطفی پرستاران برای مدیریت استرس و تضاد، برگزاری دوره‌های آموزشی هوش عاطفی به مدیران پرستاری پیشنهاد می‌گردد.

کلمات کلیدی: هوش عاطفی، مدیریت تعارض، مدیریت استرس شغلی، پرستاران.

■ نویسنده مسؤول: ناصر ناستی زایی

استادیار، دکترای مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان.

آدرس: n_nastie1354@ped.usb.ac.ir

حسین جناآبادی

دانشیار، دکترای روان‌شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان.

فصلنامه
مدیریت پرستاری

سال چهارم، دوره چهارم، شماره سوم

پاییز ۱۳۹۴

■ مقدمه

وجود روابط سالم مبتنی بر همکاری و همدلی میان اعضاء از جمله مهم ترین عوامل اساسی برای موفقیت در همه عرصه‌ها، نهادها و سازمان‌ها اعم از صنعتی، اداری، خدماتی و آموزشی است. با این وصف تضاد نتیجه طبیعی و اجتناب ناپذیر ارتباطات انسانی است (۱). تضاد یک کشمکش صریح بین حداقل دو گروه وابسته به هم است که با اهداف ناسازگار و کمبود منابع روبه رو شده اند و یا یک گروه طرف دیگر را از دستیابی به اهدافشان باز داشته است (۲). از آنجا که تضاد در سازمانها امری اجتناب ناپذیر است از این رو داشتن دانش و مهارت مدیریت تضاد امری ضروری به نظر می‌رسد (۳). مدیریت تضاد در واقع به معنای بکارگیری صحیح روش‌های حل تضاد در زمان مواجهه با آن‌ها می‌باشد (۴). موسسات بهداشتی نیز بویژه پرستاران شاغل در آن‌ها در معرض تضاد قرار دارند. مطالعه ای که توسط انجمن مدیریت امریکا انجام گرفته گزارش کرده است که مدیران پرستاری ۲۰ درصد از کل وقت خود را در برخورد با تضاد می‌گذرانند. انتخاب بهترین راه حل در برخورد با تعارض، بر اساس موقعیت، افراد درگیر و مسئله تضاد آور خواهد بود (۵). اما مطالعات نشان می‌دهد واکنشهای احساس منفی متعاقب وقایع تضاد برانگیز، قضاوت یک طرفه مبنی بر مقصر شناختن طرف مقابل، احساس رنجش در قالب دلخوری و خشم، مخالفت عمدی، تهدید قلمرو، توقع بیش از حد، کارشکنی، توهین، بی انصافی، حسادت، تحقیر و فرار از کار راهبردهای منفی هستند که به دنبال تعارضات پرستاران شکل گرفته بود (۳۲).

پدیده دیگری که پرستاران با آن مواجه هستند استرس شغلی است. پرستاران به دلیل ماهیت حرفه‌ای حساسی که دارند به طور مداوم در معرض استرس قرار دارند، به طوری که استرس یک جزء شناخته شده از پرستاری مدرن شده است و به چالشی برای حرفه پرستاری مبدل شده است (۶). بر اساس گزارش موسسه ملی بهداشت امریکا، پرستاران در مراجعه به پزشک جهت بررسی مشکلات روانی خود در بین ۱۳۰ شغل مورد بررسی، رتبه ۲۷ را کسب کرده‌اند (۷). تحقیقات زیادی نشان دهنده وجود استرس شغلی و تحلیل جسمی و روانی زیاد در پرستاران می‌باشد که منجر به فرار از شغل، برخورد میان کارکنان و جابجایی شدید، اختلال در سلامتی و ناتوانی در انجام وظایف، آسیب پذیری در ارتباطات حرفه‌ای، کاهش کیفیت مراقبت ارائه شده و نهایتاً "نارضایتی و ترک حرفه می‌شود (۸). از این رو مدیریت استرس کمک شایانی به پرستاران جهت بهبود

عملکرد جسمانی؛ روانی، اجتماعی و شغلی خواهد نمود. مطالعه شهرکی واحد و همکاران، با هدف بررسی ارتباط سلامت روانی و استرس شغلی در پرستاران زابل، نشان داد که ۵۷/۳ درصد پرستاران دارای سلامت روان و ۴۲/۷ درصد در معرض اختلالات روان بوده اند و میزان استرس شغلی در آنها به ترتیب در ۵۰/۷ درصد، ۴۶/۷ درصد و ۱/۷ درصد موارد شدید، متوسط و خفیف گزارش شد (۳۳). مطالعه بالجانی و همکاران، با هدف نیازهای ارتقاء سلامت، منابع استرس و مشکلات محیط کار پرستاران بیمارستان آموزشی شهرستان ارومیه نشان داد ۶۰ درصد پرستاران در محیط کار استرس دارند. ۵۲/۵ درصد منابع استرس را فشار مدیران، ۵۴ درصد حجم کار زیاد، ۶۸/۹ درصد برخورد نامناسب بیمار یا همراهان بیمار، ۲۸/۳ درصد کمبود تجهیزات و امکانات کاری و ۶۴/۱ درصد کم خوابی به علت گذراندن شیفت‌های متوالی بیان کردند (۳۴). پیامدهای فردی استرس شدید به شکل جسمی، روانی و رفتاری بروز می‌کند. در بعد جسمی سبب سرگیجه، کمردرد و خستگی مفرط می‌شود که سبب حواس پرتی و بی‌دقتی می‌گردد. در بعد روانشناختی سبب کاهش عزت نفس و بی‌زاری از شغل شده و در بعد رفتاری سبب عدم قدرت تصمیم‌گیری و مسامحه کاری و اختلال در تمرکز می‌شود (۳۵).

یکی از پدیده‌هایی که در دهه اخیر مورد توجه زیادی قرار گرفته، پدیده هوش عاطفی است که دلیل این امر توانایی بالاتر آن در حل بهتر مسائل و کاستن از میزان تعارضات بین آنچه که انسان احساس می‌کند با آنچه که فکر می‌کند است (۹). مایر و سالووی هوش عاطفی را توانایی برای درک دقیق، ارزیابی و بیان احساسات، توانایی برای دسترسی یا ایجاد احساساتی که تأمل و تفکر را تسهیل می‌کنند؛ توانایی برای درک احساس و دانش مربوط به احساسات و عواطف؛ و توانایی برای ارتقاء رشد عاطفی و فکر، تعریف کرده‌اند (۱۰). کاربرد مناسب هیجان‌ها در روابط انسانی، درک احوال خود و دیگران، خویشستن داری، همدلی با دیگران و استفاده مثبت از هیجان‌ها در تفکر و شناخت، موضوع هوش عاطفی است (۱۱). در رابطه هوش عاطفی مدل‌های گوناگونی وجود دارد که یکی از کاربردی‌ترین آن‌ها مدل گلمن است. طبق دیدگاه گلمن، مؤلفه‌های هوش عاطفی عبارتند از: الف) خودآگاهی: شامل داشتن سه مهارت خودآگاهی احساسی، قدرت تشخیص درست و خودآگاهی است؛ ب) خودمدیریتی: شامل شش مهارت خودکنترلی احساسی، شفافیت، سازگاری، توفیق‌گرایی، ابتکار عمل و خوش بینی است؛

■ مواد و روش‌ها

با توجه به ماهیت موضوع و اهداف مورد نظر روش پژوهش توصیفی همبستگی (از نوع رگرسیون) بود. جامعه آماری این تحقیق کلیه پرستاران دو بیمارستان امیرالمومنین (ع) و امام خمینی (ره) شهر زابل بودند که به شیوه نمونه گیری تصادفی - طبقه‌ای و بر اساس فرمول نمونه گیری کوکران، تعداد ۱۹۰ پرستار در فروردین ماه ۱۳۹۴ مورد مطالعه قرار گرفتند. برای جمع آوری اطلاعات از سه پرسشنامه زیر استفاده شد:

(الف) پرسشنامه هوش عاطفی نواکا و آهایوزو (۲۰۰۹): این پرسشنامه دارای ۲۰ گویه و ۴ مولفه خودآگاهی (۵ گویه)، خودمدیریتی (۶ گویه)، آگاهی اجتماعی (۴ گویه)، مدیریت روابط (۵ گویه) است. پرسشنامه بر اساس سبک ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است و نمره گذاری آن از ۱ تا ۵ (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) است. برخی از گویه‌های این پرسشنامه عبارتند از: معمولاً واقع‌گرا هستم، به طور طبیعی و از روی سادگی امیدوار نمی‌باشم، به آرامی عکس‌العمل نشان می‌دهم، آشکارا خطا و عیب‌هایم را می‌پذیرم.

(ب) پرسشنامه مدیریت تضاد سازمانی ویکرز (۱۹۹۴): این پرسشنامه در قالب ۱۰ گویه به بررسی مدیریت تضاد سازمانی می‌پردازد. پرسشنامه بر اساس سبک ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است و نمره گذاری آن از ۱ تا ۵ (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) است. برخی از گویه‌های این پرسشنامه عبارتند از: من بدون توجه به اینکه چه موضوعی مطرح است کار می‌کنم تا به پیروزی برسیم، من تلاش می‌کنم، نیازهای دیگران را نسبت به نیازهای خود در اولویت قرار دهم، به دنبال راه‌حلی هستم که برای من و همکارانم، رضایت متقابل به همراه داشته باشند، من تلاش می‌کنم تا درگیر تضاد نشوم.

(ج) پرسشنامه مدیریت استرس شغلی الیسون (۱۹۹۷): این پرسشنامه در قالب ۲۶ گویه، روش‌های غلبه بر استرس شغلی را می‌سنجد. پرسشنامه بر اساس سبک ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است و نمره گذاری آن از ۱ تا ۵ (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) است. برخی از روش‌های غلبه بر استرس شغلی این پرسشنامه عبارتند از: وضع اهداف واقع‌گرایانه، تفویض مسئولیت، حفظ یک حس شوخ طبعی، کنار کشیدن فیزیکی از موقعیت (ترک کردن محل کار برای چند لحظه).

هر چند پرسشنامه‌ها استاندارد بودند جهت اطمینان بیشتر از روایی

(ج) آگاهی اجتماعی: شامل سه مؤلفه همدلی، آگاهی سازمانی و خدمت (شناخت و برآورده کردن نیازهای پیروان، مشتریان و رؤسا) است؛ (د) مدیریت روابط: هفت ویژگی مهم این بعد عبارتند از: رهبری الهام بخش، نفوذ، تواناسازی دیگران، تسریع کننده تغییرات، ایجاد پیوند (جمع آوری و برقراری یک شبکه روابط)، کار تیمی و تشریک مساعی (۱۲).

یکی از راهبردهای کنترل تضاد و استرس می‌تواند هوش عاطفی باشد. مطالعات نشان می‌دهد هوش عاطفی نه تنها به افراد کمک میکند تا تعارضات سازمانی را بهتر مدیریت کنند؛ افراد را در برابر استرس محافظت مینماید و به سازگاری و تطابق بهتر آنان کمک میکند (۱۳). افراد دارای هوش عاطفی بالا مهارت بیشتری در درک احساسات دیگران و پاسخگویی به آنها همراه با همدلی و شفقت دارند. این افراد قادر هستند که به راحتی با دیگران دوست شوند. آنها شرکای بهتر، همکاران بهتر، رهبران بهتری هستند. تحقیقات نشان داده است که هوش عاطفی می‌تواند تعاملات بین فردی مثبتی تولید کند (۱۴). پرستاران در محیط کاری خود تعارضات و به تبع آن استرس‌های زیادی را تجربه خواهند نمود که این موضوع نه تنها سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی و شغلی آنان را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد بلکه سلامت بیماران را نیز به خطر می‌اندازد و این موضوع در بیمارستان‌های زابل نیز می‌تواند صادق باشد. امروزه به دلیل پیچیدگی ارتباطات در محیط‌های کاری پرستاران بروز انواع تعارضات و اختلافات و استرس‌های شغلی اجتناب ناپذیر است. چنانچه این اختلافات و استرس‌ها به طور صحیح و علمی مدیریت و حل و فصل نشوند می‌توانند زمینه ساز مشکلات، مسائل و حتی خشونت‌ها و ظلم‌هایی شوند. پر واضح است که بسیاری از تعارضات و استرس‌ها به طور موثر و خلاقانه بدون مدیریت احساسات حل نخواهند شد. جنبه‌های گوناگون هوش عاطفی می‌توانند عامل حیاتی موفقیت در سازمان‌ها باشند و در موارد رهبری، تصمیم‌گیری، برقراری ارتباط، کار گروهی، خلاقیت و نوآوری، جلب اعتماد مشتری، تاثیرگذار باشند. از این رو مدیران و مسولان حوزه بهداشت و سلامت به طور اعم و مدیران و مسولان حوزه بهداشت و سلامت شهر زابل به طور اخص باید به دنبال راه‌حلی برای رفع چنین معضلاتی باشند که تقویت هوش عاطفی پرستاران منطقه در همین راستا خواهد بود. بنابراین هدف اصلی این مطالعه بررسی رابطه هوش عاطفی با مدیریت تضاد و استرس شغلی پرستاران شهر زابل است.

■ یافته‌ها

در مطالعه حاضر ۱۹۰ نفر از پرستاران بیمارستان‌های زابل از طریق پرسشنامه مورد مطالعه قرار گرفتند که ۸ پرسشنامه به علت نقص اطلاعات کنار گذاشته شد و نهایتاً ۱۸۲ پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت که از این تعداد ۶۷/۶۶٪ زن، ۶۸/۱٪ متأهل، ۹۷/۸٪ دارای تحصیلات کارشناسی، ۴۲/۳٪ دارای سنوات خدمت ۵ تا ۱۰ سال و ۴۷/۳٪ به صورت قراردادی استخدام بودند (جدول ۱).

نتایج نشان می‌دهد که نمرات پرستاران در متغیرهای هوش عاطفی و زیر مقیاس‌های چهارگانه آن یعنی خودآگاهی، خودمدیریتی، خودآگاهی اجتماعی و مدیریت روابط و مدیریت استرس شغلی بالاتر از میانگین نظری یعنی ۳ می‌باشد که به این معناست پرستاران مورد مطالعه در متغیرهای مذکور وضعیت نسبتاً خوبی دارند. هم چنین

آنها، از روش روایی محتوا استفاده شد. در این راستا پرسشنامه‌ها توسط اساتید گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی زاهدان مورد تأیید قرار گرفتند و اطمینان حاصل گردید که پرسشنامه‌ها همان خصیصه مورد نظر پژوهشگر را می‌سنجند و از اعتبار لازم برخوردار می‌باشند. برای تعیین پایایی از ضریب آلفا کرونباخ استفاده شد که نتایج آن بدین شرح بود: خودآگاهی (۰/۶۳۵)، خودمدیریتی (۰/۶۶۶)، آگاهی اجتماعی (۰/۶۲۹)، مدیریت روابط (۰/۶۳۷)، مدیریت استرس شغلی (۰/۶۳۹) و مدیریت تضاد سازمانی (۰/۷۳۹). این ضرایب نشان دهنده آن است که پرسشنامه‌های مورد استفاده از پایایی لازم برخوردارند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار استنباطی ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه همزمان با استفاده از نرم افزار آماری Spss ۲۱ استفاده شد.

جدول ۱. فراوانی مطلق و نسبی ویژگی‌های دموگرافیک پرستاران

متغیر	فراوانی (درصد)	متغیر	فراوانی (درصد)
جنسیت	زن	استخدام	۱۲۳ (۶۷/۶)
	مرد		۵۹ (۳۲/۴)
تاهل	مجرد	سنوات خدمت (سال)	۹۶
	متاهل		۵۴
بیمارستان	امام خمینی	کمتر از ۵	۷۰ (۳۸/۵)
	امیرالمومنین	۵ تا ۱۰	۷۷ (۴۲/۳)
تحصیلات	لیسانس	۱۱ تا ۱۵	۲۲ (۱۲/۱)
	فوق لیسانس	لیسانس بالای ۱۵	۱۳ (۷/۱)

یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین نمره متغیر مدیریت تضاد برابر با میانگین نظری یعنی ۳ می‌باشد که به این معناست مهارت‌های مدیریت تضاد پرستاران مورد مطالعه در حد متوسط است (جدول ۲).

جدول ۲. میانگین نمره هوش هیجانی، مدیریت استرس و تضاد در پرستاران

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	SD
زیر مقیاس خودآگاهی	۲/۶	۴/۸	۳/۹۳	۰/۵۴۷
زیر مقیاس خودمدیریتی	۲/۱۷	۴/۶۷	۳/۵۸	۰/۵۷۴
زیر مقیاس اجتماعی	۲/۰۸	۴/۹۳	۳/۸۵	۰/۶۷۵
زیر مقیاس مدیریت روابط	۲/۱۲	۵/۴	۳/۸۹	۰/۷۱۱
هوش عاطفی (مقیاس کلی)	۲/۶۸	۴/۷	۳/۸۱	۰/۵۱۱
مدیریت تعارض	۱/۵	۴/۶	۲/۹۹	۰/۷۸۹
مدیریت استرس	۳/۵۴	۴/۷۳	۴/۰۹	۰/۲۹۷

برای بررسی رابطه بین هوش عاطفی (و مولفه‌های چهارگانه آن) با مدیریت تعارض، در مرحله اول از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که ضرایب آن در جدول ۳ آورده شده است. یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که تمام ضرایب همبستگی بین هوش عاطفی و مولفه‌های چهارگانه آن (خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط) با مدیریت تضاد مثبت و معنادار است ($p < 0.01$)، بنابراین وجود رابطه مثبت و معنادار بین هوش عاطفی با مدیریت تضاد تأیید می‌گردد. عبارت دیگر؛ با بالا رفتن سطح هوش عاطفی پرستاران، آن‌ها بهتر می‌توانند تعارضات سازمانی را مدیریت نمایند. در مرحله دوم و پس از پی بردن به وجود رابطه

جدول ۳. همبستگی بین هوش عاطفی و مدیریت تضاد در پرستاران

متغیر	خودآگاهی	خودمدیریتی	آگاهی اجتماعی	مدیریت روابط	هوش عاطفی
ضریب همبستگی (r)	۰/۶۷۳	۰/۶۱۳	۰/۶۷	۰/۶۷۶	۰/۸۰۸
p	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

مثبت و معنادار بین هوش عاطفی و مدیریت تعارض، جهت برآورد این رابطه از رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شد که یافته‌های آن در جدول ۴ گزارش شده است. بر اساس یافته‌های جدول ۴؛ مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) ۰/۶۶۲ و ضریب تعیین (R^2) نیز برابر با ۰/۴۳۹ می‌باشد، به این معنا که ۴۳/۹ درصد تغییرات متغیر ملاک (مدیریت

تعارض) را می‌توان بر اساس متغیرهای پیش بین وارد شده تبیین نمود. هم‌چنین با توجه به معنی داری ضرایب β با اطمینان ۹۹٪ می‌توان بیان کرد که از بین مولفه‌های هوش عاطفی مولفه‌های خودآگاهی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط توان پیش‌بینی مدیریت تضاد را دارند.

جدول ۴. خلاصه تحلیل رگرسیون برای تبیین رابطه هوش عاطفی و مدیریت تعارض

هوش عاطفی	مدیریت روابط	آگاهی اجتماعی	ضرایب غیر استاندارد		
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۶/۰۲	۰/۳۳	۰/۰۷۹	۰/۴۷۶	خودآگاهی
۰/۰۹۲	۱/۶۹	۰/۱۰۲	۰/۰۸۳	۰/۱۴	خودمدیریتی
۰/۰۰۰	۴/۴۷	۰/۲۶۵	۰/۰۶۹	۰/۳۰۹	آگاهی اجتماعی
۰/۰۰۰	۵/۲۴	۰/۳۰۲	۰/۰۶۴	۰/۳۳۵	مدیریت روابط
R = ۰/۶۶۲		R ² = ۰/۴۳۹	F = ۸۸/۳۵۶		Sig = ۰/۰۰۰

برای بررسی رابطه بین هوش عاطفی (و مولفه های چهارگانه آن) پیرسون استفاده شد که ضرایب آن در جدول ۵ آورده شده است. با مدیریت استرس شغلی، در مرحله اول از ضریب همبستگی یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که تمام ضرایب همبستگی

جدول ۵. ضرایب همبستگی متقابل هوش عاطفی و مدیریت استرس شغلی

متغیر	خود آگاهی	خود مدیریتی	آگاهی اجتماعی	مدیریت روابط	هوش عاطفی	
مدیریت استرس	ضریب همبستگی	۰/۶۳۶	۰/۵۸۵	۰/۶۴۸	۰/۶۳۳	۰/۷۶۹
	p	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

بین هوش عاطفی و مولفه‌های چهارگانه آن (خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط) با مدیریت استرس شغلی مثبت و معنادار است ($P < 0/01$)، بنابراین وجود رابطه مثبت و معنادار بین هوش عاطفی با مدیریت استرس شغلی تأیید می‌گردد. بعبارت دیگر؛ با بالا رفتن سطح هوش

عاطفی پرستاران، آن‌ها بهتر می‌توانند استرس‌های شغلی شان را مدیریت نمایند. در مرحله دوم و پس از پی بردن به وجود رابطه مثبت و معنادار بین هوش عاطفی و مدیریت استرس شغلی، جهت برآورد این رابطه از رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شد که یافته‌های آن در جدول ۶ گزارش شده است.

جدول ۶. بررسی رگرسیون برای تبیین رابطه هوش عاطفی و مدیریت استرس شغلی

Sig	T	ضرایب غیر استاندارد			Sig = ۰/۰۰۰
		ضرایب استاندارد	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۵/۱۱	۰/۳۰۷	۰/۰۳۳	۰/۱۶۶	خودآگاهی
۰/۱۲۵	۱/۵۴	۰/۱۰۱	۰/۰۳۴	۰/۰۵۲	خودمدیریتی
۰/۰۰۰	۴/۲۸	۰/۲۷۷	۰/۰۲۸	۰/۱۲۲	آگاهی اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۱۹	۰/۲۶۴	۰/۰۲۶	۰/۱۱	مدیریت روابط
R = ۰/۷۷۵		R ² = ۰/۶۰۱		F = ۶۶/۷۵۵	

آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط قادر به پیش بینی مدیریت تضاد هستند. در تبیین این یافته می‌توان گفت از آنجا که هوش عاطفی، توان استفاده از احساس و هیجان خود و دیگران در رفتار فردی و گروهی در جهت کسب حداکثر نتایج با حداکثر رضایت است (۱۵) از این رو فردی که هوش عاطفی زیادی دارد نمی‌تواند در برابر احساسات و عواطف دیگران و همچنین مسائلی که در محیط کار اتفاق می‌افتد منفعل باشد، از این رو راهبرد عدم مقابله، کنترل و تحمیل را برای حل تضاد انتخاب نمی‌کند بلکه به دنبال راه حل منسجم برای مدیریت تضاد است. این گونه افراد دوست ندارند که دیگران را تحت فشار قرار دهند و یا دیدگاه‌های خود را به آن‌ها تحمیل کنند و سعی می‌کنند شیوه

بر اساس یافته‌های این جدول؛ مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) ۰/۷۷۵ و ضریب تعیین (R^2) نیز برابر با ۰/۶۰۱ می‌باشد، به این معنا که ۶۰/۱ درصد تغییرات متغیر ملاک (مدیریت استرس شغلی) را می‌توان بر اساس متغیرهای پیش بین وارد شده تبیین نمود. هم چنین با توجه به معنی داری ضرایب β ؛ از بین مولفه‌های هوش عاطفی مولفه‌های خودآگاهی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط توان پیش بینی مدیریت استرس شغلی را دارند.

■ بحث

یافته‌های این مطالعه نشان داد که بین هوش عاطفی با مدیریت تضاد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و مولفه‌های خودآگاهی،

پیش بینی مدیریت استرس شغلی را دارند. افراد دارای هوش عاطفی بالا، هنگام رویارویی با موقعیت‌های استرس زا، با تجزیه و تحلیل منطقی و عقلایی موقعیت و مسائل، بردباری و انطباق با شرایط استرس زا و با استفاده از تجربه‌های گذشته و با امیدواری به بهبود موقعیت (امید به آینده) توانایی بیشتری در کنترل و مدیریت استرس دارند. این گونه افراد، با سرنخ‌های ظریف اجتماعی و تعامل‌هایی مأنوس و آشنا هستند که بیانگر نیاز و خواسته‌های دیگران باشد. توانایی شخص در تشخیص هیجان‌ها و عواطف دیگران علاوه بر اینکه افراد را در برقراری رابطه و تعامل مؤثر با دیگران یاری می‌کند، نتیجه دیگری نیز در بر دارد که عبارت است از دستیابی آسان‌تر و بهتر به منابع حمایت اجتماعی که می‌تواند نقش بسیار مهمی در حفاظت افراد در برابر مشکلات و از جمله استرس داشته باشد. در این فرایند، عوامل مروده و کمک گرفتن از دیگران و بردباری و انطباق با شرایط استرس زا بیشترین نقش را در کنترل استرس دارد. افراد دارای هوش عاطفی بالاتر احساسات و تمایلات خود را بیشتر ابراز می‌کنند و در نتیجه شبکه اجتماعی وسیع‌تر و حمایت اجتماعی بیشتری برای خود فراهم می‌آورند. برخورداری از حمایت‌های اجتماعی نیز به نوبه خود باعث ارتقاء سلامت روانی و محافظت در برابر استرس‌ها می‌شود (۲۱). افرادی که تحت تأثیر حمایت‌های اجتماعی هستند، بهتر با استرس و مشکلات ناشی از آن سازگار می‌شوند و خود را از نتایج منفی و آسیب زای آن حفظ می‌کنند (۲۲). هوش عاطفی افراد را قادر می‌سازد تا جلوی وضعیت‌های دشوار را پیش از این که غیر قابل کنترل شوند، بگیرند و با این کار مدیریت استرس ساده‌تر می‌گردد. کسانی که هوش عاطفی خود را به کار می‌گیرند با محیط اطراف خود سازگاری بیشتری داشته و اعتماد به نفس بالاتری نشان می‌دهند و از توانایی‌های خود آگاهند و در نتیجه به انطباق بهتری با محیط و شرایط خواهند داشت (۲۳). بوساکو و دیگران به این نتیجه رسیدند که هوش عاطفی یک متغیر لازم برای پایین آوردن سطح استرس و ناامیدی و بالا بردن سطح اعتماد و شجاعت می‌شود و افراد بدبین نمره هوش هیجانی پایین‌تری به دست آوردند (۲۴). مطالعه میکولاژاک و لومینت نشان داد که تأثیر آموزش مفاهیم هوش عاطفی بر واکنش شناختی به اتفاقات استرس زا مؤثر است (۲۵). سعید اردکانی و دیگران نیز دریافتند مولفه‌های هوش عاطفی می‌توانند تغییرات مربوط به استرس شغلی کارکنان را تبیین

مشکل‌گشایی و مشارکتی را برای حل تعارضات بکار ببرند. بلیک و موتون بیان می‌کنند افرادی می‌توانند راهبرد مشکل‌گشایی را بکار ببرند که حس همکاری و مشارکت را در خود پرورش دهند، به نظر و احساسات دیگران اهمیت دهند و در انجام کارها مصلحت‌طرفین را در نظر بگیرند که وجود این عوامل نشان دهند بالا بودن هوش عاطفی آنهاست و این موضوع در صورتی به بهترین وجه تحقق می‌یابد که کارها و تصمیم‌گیریها در محیطی با صداقت، روراستی و برابری انجام گیرد (۱۶). روابط اجتماعی مطلوب، احساس همدلی با دیگران و توانایی پذیرش پیشنهادات و انتقادات که از ویژگی‌های افراد با هوش عاطفی بالاست مانع از آن می‌شود که آنها برای حل تعارضات موجود در سازمان از راهبردهای کنترل و عدم مقابله استفاده کنند. فردی که از هوش عاطفی بالایی برخوردار است به راحتی و به سرعت منابع تضاد را شناسایی و از آن در جهت افزایش اثربخشی سازمانی استفاده می‌کند. حل موفقیت‌آمیز تعارضات، منوط به در نظر گرفتن احساسات و عواطف دیگران می‌باشد. زمانی یک راه حل مطلوب بدست می‌آید که افراد با یکدیگر در تماس مستقیم باشند، مهارت‌های اساسی هوش عاطفی گوش دادن و تایید کردن را آموخته باشند (۱۷). فیضی و دیگران در مطالعه خود نتیجه گرفتند که هوش عاطفی می‌تواند در مدیریت تضاد سازمانی پرستاران نقش داشته باشد (۱۶). مطالعه کشتکاران و دیگران نشان داد بین هوش عاطفی و راهبردهای مقابله با تضاد همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد (۱۳). مطالعه کاسی و کاسی نشان داد که افزایش مولفه‌های احترام به نفس و خودآگاهی هیجانی می‌تواند مهارت‌های مدیریت تضاد را تقویت کند (۱۸). مطالعه مالک به بررسی رابطه بین هوش عاطفی با راهبردهای مدیریت تضاد پرداخته و به این نتیجه دست یافت که هوش عاطفی رابطه مثبت و معناداری با راهبرد مشکل‌گشایی در مدیریت تضاد دارد (۱۹). مطالعه جردن و تراث نیز نشان داد که بین هوش عاطفی و استفاده از سبک مشکل‌گشایی و همکاری رابطه معناداری وجود دارد (۲۰). تمامی مطالعات مذکور در راستای تایید یافته مطالعه حاضر (رابطه مثبت و معنادار هوش عاطفی با مدیریت تضاد سازمانی) است.

از یافته‌های دیگر مطالعه این است که بین هوش عاطفی با مدیریت استرس شغلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و مولفه‌های خودآگاهی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط توان

■ نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های این مطالعه برگزاری دوره‌های آموزشی هوش عاطفی، مدیریت تضاد و استرس شغلی به مدیریت پرستاری بیمارستان‌های زابل پیشنهاد می‌گردد. همچنین با توجه به اهمیت هوش عاطفی به مدیران آموزشی دوره‌های پرستاری توصیه می‌گردد که چنین درسی را به عنوان واحد درسی برای دوره پرستاری در نظر بگیرند. از مهمترین محدودیت کمی بودن مطالعه است که نمی‌توان به طور دقیق ابعاد مختلف مسئله را شناسایی کرد. هم چنین از آنجا که محیط پژوهشی این مطالعه بیمارستان‌های زابل بود لذا در تعمیم نتایج به دیگر سازمان‌ها باید احتیاط نمود. به سایر پژوهشگران انجام چنین مطالعاتی به شیوه تجربی و یا روش‌های ترکیبی (کمی و کیفی) با در نظر گرفتن ویژگی‌های دموگرافیکی پیشنهاد می‌شود.

■ تشکر و قدرانی

نویسندگان بر خود لازم می‌بینند که از مدیریت و پرستاران زحمت کش دو بیمارستان امیرالمومنین (ع) و امام خمینی (ره) شهر زابل کمال تشکر و قدرانی را داشته باشد.

کنند (۲۱). در مطالعات کی اوغ، اوگینسکا-بولایک، ماتیوس و دیگران نیز یافته‌ها نشان دادند که انواع مداخلات آموزش هوش عاطفی بر کاهش استرس و اضطراب افراد مؤثر است (۲۶-۲۸). تمامی مطالعات مذکور در راستای تایید یافته مطالعه حاضر؛ وجود رابطه مثبت و معنادار هوش عاطفی با مدیریت استرس شغلی است.

دو پدیده رایج و غیرقابل اجتناب در محیط کاری پرستاران، تضاد و استرس شغلی است که اگر به درستی مدیریت نشوند منجر به پیامدهای ناگوار فردی و سازمانی از جمله فرار از شغل، برخورد میان کارکنان و جا به جایی شدید، اختلال در سلامتی و ناتوانی در انجام وظایف، آسیب پذیری در ارتباطات حرفه‌ای، کاهش کیفیت مراقبت ارائه شده و نهایتاً نارضایتی و ترک حرفه می‌شوند (۲۹). در این راستا، هوش عاطفی مجموعه‌ای از توانایی‌ها و مهارت‌های غیرشناختی است که توانایی موفقیت پرستاران را در مقابله با فشارهای محیطی به ویژه تضاد و استرس شغلی افزایش می‌دهد. هوش عاطفی در موفقیت افراد در سازمان‌های بهداشتی و درمانی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و این مهارت‌ها به افراد اجازه می‌دهد تحت شرایط سخت بهتر فکر کنند و از هدر رفتن زمان به واسطه احساساتی همچون خشم و اضطراب و ترس جلوگیری نموده و به سادگی ذهن خود را آرام ساخته و به این ترتیب راه را برای بصیرت درونی و ایده‌های خلاق به روی خود باز کنند (۳۰). پرستارانی که از هوش عاطفی بالایی برخوردارند، می‌توانند در برابر هیجانات و احساساتشان، تصمیمات بهتر و معطوف به هدفی بگیرند. همچنین هوش عاطفی پایین بر شادی و سلامتی پرستاران تأثیر می‌گذارد و مدیریت آن‌ها را در برخورد با مشکلات و تعارضات مشکل می‌کند (۳۱).

یافته‌های این مطالعه می‌تواند راهنمای مدیران پرستاری در مدیریت هر چه بهتر، کارا تر و اثر بخش تر محیط کاریشان باشد. آنان با آگاهی از رویکردهای مدیریت تضاد و استرس شغلی که پرستاران برای حل اختلافات و تعارضات و استرس‌ها در محیط کار به کار می‌گیرند می‌توانند از علت و ریشه بسیاری از مشکلات و مسائل سازمانی از جمله کاهش بهره‌وری، کاهش رضایت شغلی، فرسودگی کاری، ترک اختیاری کار و استرس آگاهی یابند (۳۶). زیرا که یافته‌ها نشان دادند که بیش از ۶۰٪ مدیریت استرس و ۴۴٪ مدیریت تضاد توسط پرستاران به هوش عاطفی آنان بستگی دارد.

References

1. Kantek F, Gezer N. Conflict in schools: Student nurses conflict management styles. *Nurse Education Today*. 2009;29(1):100-07.
2. Wilmot W, Hocker J. *Interpersonal conflict*, (6th ed), Boston: McGraw-Hill,2001.
3. Esmaeilkhani F, Ahadi H, Mazaheri MM, Mehrbizadeh M, Asgari P. An investigation of the simple and multiple relationships of emotional intelligence, self-efficacy and psychological hardiness with accommodating conflict management style among students of Islamic Azad and Governmental Universities in Behbahan. *New Findings in Psychology*.2009;3(11):107-23. [Persian]
4. Torabi A, Akbari FO, Arab M. Conflict management strategies of Lorestan Province Hospital managers. *Hakim*. 2006;11(2):54-8. [Persian]
5. Hosseini MA, Azimzadeh E. Correlation between self-efficacy and nurses' conflict management strategies. *Journal Health Promotion Management*. 2014;2(4):16-23. [Persian]
6. Rosnavati MR, Moe H, Masilamani R, Darus A. The Bahasa Melayu Version of the Nursing Stress Scale among Nurses: A Reliability Study in Malaysia. *Asia-Pacific Journal Public Health*.2012;(4):501-06.
7. Ghanei Gheshlagh R, Valiei S, Rezaei M, Rezaei K. The relationship between personality characteristics and Nursing occupational stress. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*. 2013;1(3):27-34. [Persian]
8. Akhoond Iotfali P, Hosseini MA, Khankeh HR, Fallahi Khoshknab M, & Hosseinzadeh S. The effect of emotional intelligence education on job conflict in nurses. *Journal Health Promotion Management*. 2012;1(1):7-16. [Persian]
9. Akbarzadeh H, Naghizadeh H. Emotional intelligence and burn-out among the managers and nurses of university hospitals in Yazd. *Occupational Medicine Quarterly Journal*. 2014;6(1):37-47. [Persian]
10. Shif HA, Susanto E. Conflict Management Styles, Emotional Intelligence, and job performance in Public Organizations. *International Journal of Conflict Management*. 2010;21(2):147-68.
11. Mandell B, Pherwani S. Relationship between emotional intelligence and transformational leadership style: A gender comparison. *Journal Bus Psychol*. 2003;13(3):387-405.
12. Delpasand M, Ashkan Nasiripoor A, Raiisi P, & Shahabi M. Relationship between emotional intelligence and occupational burnout among nurses in Critical Care Units. *Iranian Journal of Critical Care Nursing*. 2011;4(2):79-86. [Persian]
13. Keshtkaran A, Hatam N, Rezaee R, Lotfi M. Relationship between Emotional Intelligence with Conflict Management Strategies among Educational and Research Managers of Shiraz University of Medical Sciences. *Hakim*.2012;14(4):211-18. [Persian]
14. Herkenhoff L. Culturally tuned emotional intelligence: an effective change management tool?. *Strategic Change*. 2004;13(2):73-81.
15. Mokhtaripour M, Siadat A. Management and leadership with emotional intelligent. *Tadbir*. 2004; 165(12):36-50. [Persian]
16. Feizi T, Shahbahrami E, Azande A. The Relationship between Emotional Intelligence and Conflict Management Strategies in Iran University of Medical Sciences. *Journal of Health Administration*. 2011; 14(44):55-60. [Persian]
17. Fahim Devim H, Amirtash A, Karimi Y, & Hadavi F. The Relationship Between Emotional Intelligence and Conflict Management Strategies In Educational and Executive Managers of Physical Education Colleges in Iran a Developing Model. *Harkat*. 2007;32 (2007):201-16. [Persian]
18. Casey M, Casey P. Self esteem training as an aid to acquiring conflict management skill. *Australian Journal of Adult and Community Education*. 1997; 37(3):160-66.
19. Malek M. Relationship between emotional intelligence and collaborative conflict resolution styles. Available from *Dissertation Abstracts International*.2000;61(5):2805.
20. Jordan PJ, Troth AC. Emotional intelligence and conflict resolution in nursing. *Contemporary Nurse*. 2003;13(1):94-100.

21. Saeida-Ardakani S, Konjkav-Mofared A, Hakkaki SM, & Mansouri M. The Effect of Emotional Intelligence on Job Stress Management Methods. *Journal of Management and Development Process*. 2012;25(1):5-26. [Persian]
22. Ciarrochi J, Chan Y, Bajgar J. Measuring emotional intelligence in adolescents. *Journal of Personality and Individual Differences*. 2000;31(7):1105-19.
23. Ciarrochi V, Jasephdean P, Frank AS. Emotional Intelligence Moderates the relationship between stress and mental health. *Journal Personality and Individual Differences*. 2002;32(2):197-209.
24. Boussiakou LG, Boussiakou I, Kalkani EC. Student development using emotional intelligence. *Word Trans Technol Edu*. 2008; 79(1):18-23.
25. Mikolajczak M, Luminet O. Trait Emotional Intelligence and the Cognitive Appraisal of Stressful Events: An Exploratory Study. *Personality and Individual Differences*. 2008; 44(7):1445-53.
26. Keogh EW, Bond FE, Flaxman P. Improving Academic Performance and Mental Health through a Stress Management Intervention: Outcomes and Mediators of Change. *Behavior Research and Therapy*. 2006;44(3):339-57.
27. Oginska-Bulik N. Emotional intelligence in the workplace: exploring its effects on occupational stress and health outcomes in human service workers. *International Journal Occupational Medicine and Environmental Health*. 2005;18(2):167-75.
28. Matthews G, Emo AK, Funk G, Robert RD, Costa P, & Sxhulze R. Emotional intelligence, personality, and task-induced stress. *Journal Experimental Psychology Applied*. 2006;12(2):96-107.
29. Khaghanizade M, Salmi H, Rahimi R. The reason of burn out of nurses. *Military Medicine Magazine*. 2009;10(3):175-84.
30. Habibpur Z, Khoramy-markany A. Emotional intelligence and application in nursing. *Journal of Urmia Nursing and Midwifery Faculty*. 2005; 3(4):156-166. [Persian]
31. Stichler JF. Emotional intelligence: A critical leadership quality for the nurse executive. *Association of Women's Health, Obstetric, and Neonatal Nurses lifelines*. 2006;10(5):422-25.
32. Payami Bousaria M, Ebrahimi H, Taghiloo G, Abedi H, Ahmadi F, Bagheri H. Inter-group conflicts experienced by Iranian nurses: A qualitative study. *Preventive Care in Nursing & Midwifery Journal*. 2011;1(1):7-16. [Persian]
33. Shahrakivahed A, Mardani Hamuleh M, Sanchuli J, Hamei Sharakei S. Assessment of the relationship between mental health and job stress among nurses. *Journal of Jahrom University of Medical Sciences*. 2011;8(12):34-40. [Persian]
34. Baljani E, Rahimi Zh, Safari S. Nurses' Health Promotion Needs, Stress Sources and Workplace Problems. *Scientific Journal of Hamadan Nursing & Midwifery Faculty*. 2013;21(1):49-58. [Persian]
35. Simmons BL, Nelson DL. Eustress at work: the relationship between hope and health in hospital nurses. *Health Care Manage Rev*. 2001;26(4):7-18.
36. Farzaneh F. The relationship between emotional intelligence and collaboration and compromise styles among head nurses in Milad hospital. *Iranian Journal of Management Sciences*. 2011; 4(19):119-134. [Persian]

The relationship between emotional quotient and conflict and job stress management among nurses

Hosein Jenaabadi , Naser Nastiezaie ■

Abstract

Introduction: Nurses are susceptible to develop kinds of conflict and job stress that must be directed and controlled. Emotional quotient as an advantageous, effective and factual method is known to resolve the conflict and job stress.

Aim: This descriptive study was done for assessing relationship between emotional quotient and conflict and job stress management in Zabol hospitals' nurses.

Methods & materials: This was a descriptive-correlation study and its population was all nurses working in Zabol hospitals that (182) of them randomly selected by stratified sampling. They completed questionnaires; Emotional Quotient Nwukah & Ahiauzu (2009), Vickers Conflict Management (1994) and Ellison Job Stress Management (1997) in April 2015. The reliability of the questionnaires for dimensions' Emotional Quotient were as follow: self-awareness (0.635), self-regulation (0.666), social-awareness (0.629), relational management (0.637). And it was for Job Stress Management (0.639), and for Conflict Management was (0.739). The data were analyzed by Pearson correlation analysis and multiple regression tests with using SPSS 21 software.

Results: The correlation coefficient of self-awareness, self-regulation, social awareness and relational management, Emotional Quotient with Conflict Management were respectively: 0.673, 0.613, 0.67, 0.676, 0.808 ($p < 0.01$). Based on regression results %43.9 Conflict Management changes can be explained based on self-awareness, social awareness, and relational management ($p < 0.01$). The correlation coefficient of self-awareness, self-regulation, social awareness and relational management, Emotional Quotient with Job Stress Management was respectively: 0.636, 0.585, 0.648, 0.633, and 0.769 ($p < 0.01$). Based on regression results %60.1 Job Stress Management changes can be explained based on self-awareness, social awareness and relational management ($p < 0.01$).

Conclusion: According to ability to developing and predicting stress and conflict, Emotional Quotient training workshops is recommended for nurses.

Key words: conflict management, emotional quotient, job stress management, nurses.

Jenaabadi H

Associated professor of psychology,
Sistan and Baluchestan University.

■ Corresponding author:

Nastiezaie N

Assistant professor of educational
administration, Sistan and
Baluchestan University, Zahedan,
Iran

Address: n_nastie1354@ped.usb.ac.ir

Nursing Management

Quarterly Journal of Nursing Management

Fourth Year, Vol 4, No3, Autumn 2015